

PROTOCOLO PARA A PREVENCIÓN, DETECCIÓN E ATUACIÓN FRENTE AO ACOSO E ABUSO SEXUAL

ÍNDICE

- I. Xustificación
- II. Marco legal
- III. Obxectivos e Ámbito de aplicación
  - III.I. Obxectivos
  - III.II. Ámbito de aplicación
- IV. Medidas de prevención
- V. Procedimento de actuación fronte a situacións de AAS
  - IV.I. Iniciación do procedemento
  - IV.II. Reunión do Comité Asesor
  - IV.III. Procedimento de actuación en caso de AAS sobre un menor de idade
- VI. Evaluación e seguimento do Protocolo
- ANEXO. Documento de coñecemento do Protocolo

I. Xustificación

O acoso e abuso sexual constitúen modalidades de violencia sexual que non só atentan contra a liberdade sexual senón que tamén lesionan o dereito fundamental á “integridade física e moral” (Art. 15 C.E.) e constitúen un atentado contra a “dignidade e desenvolvemento da personalidade” que, xuntamente cos dereitos inviolables e o respecto á lei e aos dereitos dos demais”, son o fundamento da orde política e da paz social” (Art. 10 C.E.)

Os acosos e abusos sexuais son experiencias traumáticas que repercuten negativamente no adecuado desenvolvemento da personalidade e no estado físico e psicolóxico dos que o padecen, especialmente si as vítimas son persoas menores de idade ou con discapacidade. Os acosos e abusos sexuais non escapan do ámbito do deporte nin dos centros onde este lévase a cabo. Hai que ter en conta que as relacións entre os profesionais do mundo do deporte e as persoas que o practican son de carácter vertical, isto é, implican unha desigualdade baseada no maior poder e autoridade de que dispón a figura do profesional. Estas relacións asimétricas poden ser utilizadas de forma positiva, para establecer os límites, ensinar unha disciplina e respecto e dar seguridade ou, de forma negativa, utilizándoas para forzar a realización de condutas que implican un grave risco para o desenvolvemento da persoa, como son os maltratos e abusos. Débese tamén tomar en consideración a posibilidade de que se produzan situacións de acoso e abuso sexual entre os propios deportistas.

As condicións de convivencia entre os deportistas e a súa contorna conlevan unhas peculiaridades que deben ser atendidas dun modo diferencial, en particular no deporte de alta competición, no que necesariamente hanse de cumprir horarios intensivos de adestramento e de compartir numerosas estancias e concentracións, así como traslados e viaxes. Ademais, na alta competición, co obxecto de facilitar a preparación e o acceso a instalacións deportivas e outros recursos de calidade, é habitual que os deportistas alóxense en réxime interno en residencias especializadas durante longos periodos de tempo, coincidentes ata co curso escolar. Obviamente, este especial e estrito réxime de convivencia pode implicar a separación e alexamento do deportista do seu núcleo familiar e medio afectivo, circunstancias que poderían afectar ao seu desenvolvemento persoal, o cal esixe un especial coidado no caso da protección das persoas menores de idade.

Ante esta realidade, distintos organismos, de carácter nacional e internacional, han ir recoñecendo a existencia do acoso e abuso no deporte:

En 1998, a II Conferencia Mundial sobre a Muller e o Deporte realizou a Chamada á Acción de Windhoek, que consideraba a responsabilidade de todos os actores implicados no deporte de *“asegurar unha contorna segura e de apoio para as raparigas e mulleres que participan no deporte a todos os niveis, tomando medidas para eliminar todas as formas de acoso e abuso, violencia e explotación”*.

En 2005, o Parlamento Europeo aprobou a Resolución sobre as mulleres e o deporte que insta “[...] aos Estados membros e as federacións a que adopten medidas destinadas a previr e eliminar o acoso e o abuso sexual no deporte, facendo aplicar a lexislación sobre acoso sexual no lugar de traballo, a que informen ás atletas e aos seus pais sobre o risco de abuso e dos recursos de que dispoñen, a que dean unha formación específica ao persoal das organizacións deportivas e a que aseguren o seguimento penal e disciplinario correspondente”.

A UNESCO mediante o Código de Ética Deportiva establece que as organizacións deportivas teñen a responsabilidade de “velar pola implantación de garantías no contexto dun marco xeral de apoio e protección a menores, novas e mulleres, con obxecto de protexer do abuso e acoso sexual aos grupos antes mencionados e de impedir a explotación dos menores, en particular dos que mostren aptitudes precoces”.

En 2007, o COI fixo pública unha Declaración de Consenso sobre o Acoso e o Abuso Sexual no deporte, na que afirmaba que “o acoso e o abuso sexuais no deporte non discriminan por motivos de idade, sexo, raza, orientación sexual ou discapacidade. [...] tanto o acoso como o abuso sexuais prodúcense en calquera deporte e a calquera nivel, e parece ser que con maior frecuencia no deporte de élite. Os membros da contorna do atleta que ocupan postos de poder e autoridade adoitan ser os principais autores, aínda que os compañeiros dos atletas tamén adoitan identificarse como autores e normalmente son con máis frecuencia acodes do sexo masculino que do sexo feminino. [?] A investigación demostra que o acoso e abuso sexuais no deporte poden

afectar de forma grave e negativa á saúde física e psicolóxica do atleta, dando lugar a unha redución do rendemento e provocando a marginación do atleta. A información clínica indica que as enfermidades psicosomáticas, a ansiedade, a depresión, o abuso de sustancias, as autolesiones e os suicidios son algunhas das graves consecuencias para a saúde.”

Cun carácter máis transversal, o Convenio do Consello de Europa para a protección dos nenos contra a explotación e o abuso sexual, feito en Lanzarote o 25 de outubro de 2007, ratificado por España en 2010 e de obrigado cumprimento polos Estados Parte, supón a adopción dun amplo conxunto de medidas que afectan tanto á definición legal dos delitos como a todo o relativo á prevención da violencia sexual contra nenos, nenas e adolescentes en todos os contextos e ámbitos, incluíndo tamén –polo tanto- o deportivo. O presente Protocolo asume estes principios no seu ámbito de actuación.

No noso país, o pleno do Senado en 2013, na súa sesión número 41, aprobou una moción na que se insta ao Goberno á adopción de determinadas medidas para evitar o abuso sexual, especialmente infantil e xuvenil, no deporte, co seguinte texto:

“O Senado insta ao Goberno a:

- 1. Sensibilizar aos axentes do mundo do deporte do problema e das diferentes formas de violencia sexual que teñen lugar no deporte.*
- 2. Implementar estratexias de prevención do abuso sexual infantil e xuvenil nas organizacións deportivas españolas.*

3. Impulsar a elaboración e aplicación de códigos éticos e de conduta para os adestradores e demais persoal do ámbito deportivo, tanto si traballan con adultos como con nenos

4. Poñer en marcha, en colaboración coas federacións deportivas españolas, cursos de formación destinados a adestradores e persoal do ámbito deportivo para previr e detectar os casos de abusos sexuais.”

Conforme a estas recomendaciones e sabedor da relevancia desta problemática, o Consello Superior de Deportes, como responsable da actuación da Administración Xeral do Estado no deporte, estima necesario actuar de forma responsable e eficaz impulsando unha serie de medidas de diversa natureza dirixidas a sensibilizar á contorna deportiva, así como a previr, detectar e evitar tales situacións.

Seguindo estas orientacións, a FEDERACIÓN GALEGA DE BALONMÁN aproba o presente protocolo por considerar que é un instrumento moi eficaz na prevención, detección e intervención en situacións de risco ante acosos e abusos sexuais.

II. Marco legal

Capítulo	Artígos	Conceto	Define / Delimita
II	181-183	Abusos sexuais	Actos non violentos, pero non consentidos ou con consentimento viciado. En calquer caso, entendese que existe consentimento viciado no prestado polos menores de 13 anos ou por personas privadas de sentido o de cuio trastorno mental se abusare.
III	184	Acoso sexual	Solicitude de favores sexuais por quen ten unha posición preeminente respecto da vítima.

II. Obxectivos e Ámbito de aplicación

III.I Obxectivos

1. Previr posibles situacións de acoso e abuso sexual entre profesionais e deportistas federados e outras persoas que prestan servizos para a FEDERACIÓN GALEGA DE BALONMÁN.
2. Establecer un procedemento de actuación ante indicios de situacións de acoso e abuso sexual.
3. Promover un contexto social de rexeitamento e unha adecuada resposta ante calquera modalidade de violencia sexual contra adultos e persoas menores de idade.

III.II Ámbito de aplicación

Este Protocolo será de aplicación aos profesionais e deportistas federados, así como outras persoas que presten servizos para a FEDERACIÓN GALEGA DE BALONMÁN respecto de actos que teñan lugar durante as concentracións e eventos nos que organice e participe a Federación. O presente Protocolo diríxese tanto ás persoas menores de idade como aos adultos, contemplándose procedementos diferenciados en cada caso, xa que debe terse en conta a especial condición de vulnerabilidade dos nenos, nenas e adolescentes. As persoas menores de idade poden estar expostas a un maior risco de ser manipulados e coaccionados por parte de o/os agresor/é e presentan maiores dificultades que os adultos para revelar ditas situacións, sobre todo si son exercidas por persoas cun ascendente de autoridade (real ou percibida) sobre eles e/ou coa que manteñen unha ligazón emocional.

IV. Medidas de prevención

- 1.- A FEDERACIÓN GALEGA DE BALONMÁN dará a oportuna difusión do contido do Protocolo e facilitará a debida formación, información e sensibilización nesta materia entre os seus federados. A fin de contribuír á maior difusión do presente Protocolo, a FEDERACIÓN GALEGA DE BALONMÁN publicará o contido do mesmo na súa Páxina Web.
- 2.- Descrición dos riscos potenciais asociados ás actividades deportivas e as posibles medidas preventivas.

Sala fisioterapia	Tratamento fisioterápico	☐ Facer público o horario de utilización da Sala, indicando o nome do profesional e do paciente ☐ Non pechar con chave a porta da sala durante a súa utilización.
Despachos	☐ Reuniones entre técnicos. ☐ Reuniones con deportistas. ☐ Reuniones con outros adultos (pais, árbitros, adestradores...)	☐ No cerrar con llave los despachos durante su uso. ☐ Controlar mediante un registro el uso del despacho, en el que constará o horario e as persoas que acceden ao mesmo.
Habitacións	☐ Lugar de descanso e pernocta durante unha concentración.	☐ Os menores de idade deben estar separados do resto de deportistas. ☐ As habitacións dos menores, serán dobres (<i>como mínimo</i>) ☐ Controlar as visitas polo responsable da concentración. ☐ Prohibición de compartir habitación adultos e menores de idade.
Adestramentos	Lugar de adestramento e quecemento en competición	☐ Non pechar os espazos de adestramento ou quecemento de menores ☐ Controlar polo responsable as zonas de quecemento e adestramento en competición.

V. Procedemento de actuación fronte a situacións de AAS

A detección do acoso e abuso sexual consiste en recoñecer ou identificar unha posible situación de acoso ou abuso sexual. A detección é a primeira condición para poder intervir nestes casos e posibilitar así a axuda á vítima que sufra este problema. Debe ser o máis rápida posible para evitar a gravidade de consecuencias e incrementar as posibilidades de éxito da intervención, tratar as secuelas, previr a repetición, etc.

Para abordar as situacións de acoso e abuso sexual, o Presidente de FEDERACIÓN GALEGA DE BALONMÁN nomeará:

- Un Delegado de Protección, entre persoas próximas aos deportistas, coñecedoras da contorna deportiva e con especial sensibilidade e capacidade de comunicación para tratar os temas deste Protocolo.
- Un Comité Asesor, que estará integrado polo Presidente da Federación, que o presidirá, e dous membros da Federación, con coñecementos en Dereito, Psicología ou Medicina.

V.I. Iniciación do procedemento

O procedemento iníciase coa comunicación verbal ou escrita formulada pola presunta vítima, o seu representante legal, ou calquera persoa que teña coñecemento da situación de acoso ou abuso sexual. Si a comunicación formulácese verbalmente procurarase, sempre que sexa posible, a súa ratificación posterior por escrito. Tamén se poderá iniciar cando o Delegado de Protección

teña coñecemento de posibles acosos ou abusos sexuais por calquera outra vía. Para facilitar dita comunicación a Federación habilitará unha conta de correo electrónico. O Delegado de Protección poñerá inmediatamente en coñecemento do Presidente da Federación e solicitará a maior información posible para poder efectuar unha primeira valoración. Para ese efecto, o Delegado de Protección entrevistará ás persoas afectadas - denunciante, denunciado presunta vítima-, e ás testemuñas e outras persoas de interese, si os houberse. Dentro do prazo de 10 días naturais desde o coñecemento dos feitos, o Delegado de Protección deberá elaborar un informe coa súa correspondente valoración e proposta de actuacións e remitilo ao Comité Asesor.

Si os feitos revestisen especial gravidade, ou requirisen unha intervención de urxencia, o Delegado poderá comunicarse co Comité Asesor en calquera momento, interesando unha reunión urxente.

A investigación deberá realizarse de acordo cos principios de confidencialidade, celeridade, prudencia e coa máxima sensibilidade e respecto para as persoas implicadas, priorizando nos casos nos que se vexan involucradas persoas menores de idade a súa protección e prevalecendo o Interese Superior do Menor en todo o procedemento.

Esta investigación non será necesaria nos casos de especial urxencia, gravidade ou transcendencia dos feitos, podendo intervenir o Comité Asesor ou os organismos cuxa colaboración ou auxilio fóra solicitado, no momento que o precisen.

V.II. Reunión do Comité Asesor

O Comité Asesor deberá reunirse con carácter urxente para valorar o informe e proposta do Delegado de Protección, o cal asistirá á reunión do Comité con voz pero sen voto.

O Comité Asesor adoptará algunha das seguintes decisións no prazo máximo de cinco días hábiles:

A. Arquivar o caso por considerar que non existiu acoso nin abuso sexual.

B. Si do informe puidesen derivarse indicios de acoso ou abuso sexual, pero non suficientes para determinar a súa existencia, acordará continuar o procedemento, designando, como instrutor, a un dos seus membros, quen deberá realizar as actuacións pertinentes para solicitar a posible información complementaria que poida existir e determinar si aprécianse ou non indicios suficientes de situación de acoso ou abuso sexual.

Ao término de devandita investigación, o Instrutor elaborará un informe que presentará ao Comité dentro do prazo de cinco días hábiles.

C. No caso de que o Comité Asesor concluíse a existencia dun posible acoso ou abuso sexual, adoptará algunha/s das seguintes medidas:

- Acompañamento, apoio e asesoramiento á persoa afectada
- Comunicación ao Xulgado de Garda ou á Fiscalía do presunto acoso ou abuso sexual en caso de menores.

- Comunicación ao CSD dos feitos e medidas adoptadas pola Federación.
- Suspensión cautelar de funcións do presunto infractor si fose unha persoa adscrita á FEDERACIÓN GALEGA DE BALONMÁN.
- No seu caso, prohibición de entrada nas instalacións adscritas á Federación.
- Calquera outra que, de acordo coa lexislación vigente, puidese ser de aplicación.

En calquera caso, a vítima poderá exercer as actuacións pertinentes en defensa dos seus dereitos.

V.III Procedemento de actuación en caso de acoso ou abuso sexual sobre un menor de idade.

Cando a comunicación recibida polo Delegado de Protección sobre un posible acoso ou abuso sexual afecte a un menor de idade, será posta inmediatamente en coñecemento do Presidente da Federación, quen dará traslado dos feitos á Fiscalía de Menores e, naqueles casos en que se trate dunha situación exercida por persoas alleas á familia do menor de idade, tamén aos seus pais ou tutores.

En todo caso, a FEDERACIÓN GALEGA DE BALONMÁN levará a cabo, no ámbito das súas competencias, todas as actuacións necesarias para a defensa e protección do menor.

VI. Evaluación y seguimiento del Protocolo

Con carácter anual, o Comité Asesor realizará unha avaliación da adecuación do Protocolo ás necesidades para as que foi creado e, no seu caso, levará a cabo as modificacións oportunas. Para efectuar a avaliación do funcionamento do Protocolo celebrarase, polo menos, unha sesión anual. A sesión será convocada polo Presidente do mencionado Comité, debendo asistir á mesma o Delegado de Protección.